

Tale til Kirkemøtet i Tønsberg 16. november 2009

Ved kirkestatsråd Rigmor Aasrud

Kjære Kirkemøte.

For en ny statsråd er det er sjølsagt ei stor glede å hilse Den norske kirkas øverste organ. Det er óg et lite sus av historie over dette Kirkemøtet, fordi det er grunn til å tro at det er siste Kirkemøtet der bispedømmenes representanter er valgt bare ved indirekte valg.

(Demokratireformen)

Demokratireformen ligger til grunn for stortingsforliket om stat og kirke, og er nå godt i gang. Valget i høst var det første av de to valga som skal gjennomføres før Stortinget vedtar en endelig ordning for valg til Kirkemøtet og bispedømmeråd. Jeg er oppatt av å bruke stemmeretten min, og deltok sjølsagt i kirkevalget. Men det var ikke bare enkelt å vite hvem jeg skulle stemme på. Informasjon om kandidata var ikke særlig lett tilgjengelig og stemmeseddelen til bispedømmerådsvalget var ikke av de enkleste. Jeg vil gjerne nytte muligheten her til å si at det ble gjort en stor innsats for å få gjennomført valget. Det var uvanlig kort tid til å organisere det. Medlemskaps- og registerproblematikken fikk ei ildprøve. Det store flertallet av kirkemedlemmene har liten erfaring med preferensevalg og personvalg. Kirka har aldri tidligere gjennomført et valg med så mange stemmesteder og så mange valgmedarbeidere. Og den har heller ikke stått overfor en lignende informasjonsoppgave.

Med så bratt læring som dette måtte bli, er det grunn til å være fornøgd med gjennomføringen av valget, både hva gjelder innsats og oppslutning. Til alle de som stilte opp, både sentralt, regionalt og lokalt: Takk for stor innsats!

Alle er enige om at det er nødvendig med forbedringer. Når målet er et styrka kirkelig demokrati og bedre forankring hos kirkemedlemmene, er ikke minst informasjon om kandidatene viktig. Jeg er sikker på at Kirkerådet alt nå har begynt å arbeide med dette med tanke på valget i 2011.

Og så er det viktig å ta med seg at demokratireformen ikke bare handler om det valgtekniske opplegget. Den demokratiske kulturen må utvikles videre og opplæringa av nye folkevalgte må være så god at vi får myndiggjorte demokratiske organer på alle nivå i kirka.

(Kirkeforliket)

Jeg har vært ordfører i Gran på Hadeland i 10 år, og noe av det jeg vil huske best fra denne tida, er da Grymyr kirke brant. Jeg sto i stuevinduet mitt en fredags kveld og så kirka mi gå opp i røyk. Da erfarte jeg hvor viktig kirka er i et lokalsamfunn. Det handler om å høre til. På søndag var vi samla i ruinen og feira gudstjeneste. Mange kom langveis fra den helga og bare var til stede ved brannruinen og tårene trilla nedover kinna på voksne mennesker. Da går det opp for folk hvor mye kirka faktisk betyr. Kirka brant helt ned, ingenting var igjen, med unntak av dåpsfatet. For meg var det et bilde på håp og framtid, og jeg var derfor ikke i tvil om at kirka skulle bygges opp igjen. Det var ei stor glede å være med på å innvie den nye kirka i 2003.

Alt det som kirka betyr for folk i dette landet, ligg djupt og er viktig både i liv og død, og det er nå en gang knytta til de strukturene vi som kirke og folk har utvikla de siste 1000 åra.

Det historiske kirkeforliket i Stortinget ble til fordi vi som har vært statskirketilhengere, og de som legger vekta på det prinsipielle skillet mellom stat og kirke, er enige om at ei videre utvikling nå er nødvendig. De lange linjene i relasjonen mellom stat og kirke og folk og kirke, må følge med tida. Fortsatt skal Den norske kirke være nevnt i Grunnloven, fortsatt skal stat og kommune ha økonomisk ansvar. Men vi vil styrke bånd mellom folk og kirke og løse noe på bånd mellom staten og kirka.

Målet er at organer som ikke er politisk, men kirkelig valgt, f. eks. Kirkemøtet eller bispedømmeråd, skal utnevne biskoper og proster. Når kirkelige organer ikke lenger skal være knytta til politiske valg, slik kirkelig statsråd er i dag, da må det kirkelige demokratiet styrkes. Det er vi altså godt i gang med. For de neste fire åra er det merka opp en veg for å nå dette målet. For meg betyr denne vegen at vi fortsatt har ei folkekirke.

(Religionspolitikk)

Den norske kirke har, sammen med de fleste andre tros- og livssynssamfunna, tatt til ordet for en brei gjennomgang av religionspolitikken. Det vil dere finne igjen i regjeringserklæringa Soria Moria 2. I Norge har vi en tros- og livssynspolitikk som er aktiv og støttende. Dette er viktige elementer vi må ta med oss i gjennomgangen av tros- og livssynspolitikken.

Dere har ”Kristne innvandrere og menighetene i Norge” på sakskartet i år. Det er en viktig utfordring dere setter fokus på. I Soria Moria 2 sier vi at det skal ”legges til rette for at Den norske kirke fortsatt kan være en åpen og inkluderende folkekirke med plass for ulike religiøse behov og ulike teologiske retninger, og med bred forankring i medlemmene”. Dette betyr langt mer enn at kirka skal ha plass til begge sider i synet på ekteskapsloven, slik en kan

få inntrykk av gjennom polariseringen i media. Det handler like mye om at mennesker skal oppleve at de hører til menighetene, og det handler om å få til gode relasjoner til innvandrermenigheter og internasjonale menigheter. Innvandringen gir en impuls til å tenke nytt og kreativt – også omkring rekruttering.

I år skal dere skal drøfte spørsmålet om hvordan kirka vil ta imot *kristne* innvandrerne. I 2006 sto ”Utfordringer i religionsmøtet” og ”Innvandring og integrering” på sakskartet. Det resulterte i en veileder som understreker at å møte mennesker med en annen kulturell og religiøs bakgrunn enn vår, ikke handler om å gjøre de andre mer lik oss. Det handler om interesse og respekt og om å leve i dialog om forskjellene. Det er viktig å ta vare på det mangfoldet som innvandrere tilfører oss.

Av mange grunner er folkekirka i framtidens Norge avhengig av at vi satser på mangfoldet. Derfor går det antagelig ikke an å overvurdere hvor viktig det er å snakke sammen; med ikke-troende, med andre kirkesamfunn enn vårt eget og med troende fra andre religioner. Et resultat så vi i forrige uke: Vold er et alvorlig problem innenfor både islamsk og kristen kultur. En fellesuttalelse fra Islamsk råd og Mellomkirkelig råd mot vold i familien og vold i nære relasjoner utfordrer oss til å arbeide mot vold i egen sammenheng. Uttalelsen er et resultat av at representanter fra islamske og kristne snakket sammen.

Regjeringa har lagt vekt på å følge opp trosopplæringsreformen.¹ Trosopplæring er viktig for ei kirke som døper barn. Men tryggheten som ligger i å kjenne si eiga tro, er også viktig for enkeltmennesket og for samfunnet. Når en møter mennesker med en annen tro og kultur, hjelper det å være bevisst i egen religiøs identitet. Den som kjenner seg sjøl, kan lytte til andre med forståelse. Da kan de vanskelige spørsmåla tåle å bli stilt.

(Trosopplæringa)

”Det som skjer i lokalmenigheten, er det som skjer i kirka”. Det er en viktig målestokk for de vedtaka dere gjør i Kirkemøtet. Når det gjeld trosopplæringsreformen, er forsøksfasen over. ”Erfaringsbasert” sa Stortinget at trosopplæringa skulle være, og det er den blitt. Når gjennomføringsfasen nå er i gang, er jeg veldig glad for å se at dette tilbudet nå har nådd 45 % av menighetene.

¹ 315 timer 0-18 år, 10årig innføring, samlet stipulert til 250 mill. ved avsluttet innføring. Forsøksfase i 2004-8, gjennomføringsfase fra 2008. Hittil bevilget 150 mill., som også ligger i beregningsgrunnlaget for tilskudd til tros- og livssynssamfunn. Årlig til nå 25. mill, budsjett 2010: 20 mill.

Alle kirkas organer har gitt trosopplæringsreformen første prioritet. Stortinget og ulike regjeringer har slutta seg til. Dette er en sak der alle har vært ”lys våkne”². En statsråd lover ikke noe for framtidens budsjetter. Men den enstemmige prioriteringa fra kirka si side, det gode arbeidet i prosjekt- og gjennomføringsfasen og regjeringas vilje til å gjennomføre denne reformen, gir grunn til å tro at den blir slutført.

Som statsråd for samiske saker har jeg også merka meg at nettet er tatt i bruk for samisk trosopplæring og at tilbudet er lagt ut på alle de tre samiske språka. Samisk menighet i sørsamisk språkområde er nå oppretta, og det er gledelig at arbeidet for utvikling av samisk kirkeliv fortsetter.

(Kirkeøkonomien)

I kirkeforliket er det slått fast at dagens finansieringsordninger for Den norske kirke skal fortsette. Kirka finansieres dels over statsbudsjettet, dels over kommunebudsjettene. Om lag 2/3 av kirkens økonomi kommer fra kommunene. Kirka bygges nedenfra. Kommunale finansieringsansvar for kirka gir lokalsamfunnet ansvar for kirkas arbeidsmuligheter lokalt. Noen vil sikkert mene at den økonomiske avhengigheten til kommunene skaper økonomiske ulikheter mellom menighetene, og at dette er uheldig. Andre vil kanskje mene at det er riktig og positivt at den lokale kirka deler økonomisk skjebne med lokalmiljøet. ”Den vet best hvor skoen trykker, som har den på”, sier et ordtak. Det spørsmålet som ofte stilles, er om kirka får del i den samme økonomiske vekst og utvikling som kommunene. Jeg mener det er feil å si at kirka er en ”taper” dersom kirka ikke får del i akkurat den samme veksten som kommunesektoren. Når vi ser på utviklingen i fellestrådenes økonomi de siste årene, ser vi at de kommunale overføringene år etter år har en vekst som er på høyde med eller som ligger over kostnadsutviklingen i kommunesektoren. Jeg ser det som uttrykk for at kommunene – sett under ett – er seg bevisst sitt ansvar for kirka.

”Bønda bygger kirke og Kongen sender prester”, har det vært sagt. Sånn er arbeidsfordelinga mellom stat og kommune. Bygging, vedlikehold og istandsetting av kirker er kostbart, og vi har et etterslep på dette feltet. Det er gledelig å konstatere at vi de siste årene har sett at kommunene i betydelig grad har trappet opp sitt økonomiske engasjement for vedlikehold og istandsetting av kirkebyggene.

I min korte tid som kirkestatsråd har jeg merka meg at det fra kirkelig hold er uttrykt særlig bekymring for den økonomiske situasjonen for kirka i de minste kommunene. Her har de

² ”Lys våken” er et døgn-arrangement for alle 11-åringar i trosopplæringa. I 2008 deltok mer enn 10 000. (30 000 fikk invitasjon.)

kommunale overføringer til kirka de siste år vært noe lavere enn den generelle kostnadsutviklingen i kommunesektoren. Jeg er enig i at vi fortsatt må ha oppmerksomhet på kirkas situasjon i de minste kommunene, ikke minst ved å fortsette å prøve ut nye samarbeidsformer og samarbeidsløsninger på tvers av menighets- og kommunegrenser. Jeg mener det er nødvendig, ikke bare av økonomiske grunner. Vel så viktig må det være at slike organisatoriske grep kan bidra til at den faglige oppgaveutførelsen kan bli styrket, for eksempel innen kirkebygg- og gravferdsforvaltningen. Jeg skjønner at det er vanskelig å ha nok kompetanse for alle arbeidsoppgavene når kirkevergen er i 60 pst. stilling, og det ellers er to-tre andre ansatte, ofte også de i deltidsstillinger. Ikke bare som kirkestatsråd, men også som fornyingsstatsråd, ser jeg fram til å arbeide med spørsmål om hvordan vi kan fornye den kirkelige lokalforvaltning.

Det er statens ansvar å finansiere prestatjenesten. Jeg er oppmerksom på at budsjettsituasjonen for prestatjenesten er stram, og at mange bispedømmer i 2009 har iverksatt innsparingstiltak gjennom kutt i vikarbudsjetter og redusert prestebemanning. Sist fredag la jeg fram forslag til Stortinget om en tilleggsbevilgning i 2009 på 4 mill. kroner til presteskabet. Jeg er klar over at det fortsatt vil være en stram budsjettsituasjon for 2010. Den bevilgningsrammen for presteskabet som Stortinget vedtar for 2010, må både jeg og dere i bispedømmene forholde oss lojalt til. Men forhåpentligvis vil tilleggsbevilgningen i 2009 kunne lette situasjonen ved inngangen til 2010 ved at noe av det merforbruket bispedømmene forventer å få i 2009, ikke helt ut behøver å komme til fradrag i neste års tildeling. Kanskje vil mange av dere mene at 4 mill. kroner ekstra til prestatjenesten ikke gjør noen forskjell! Men jeg veit at det også i år var mange områder som hadde behov for økte bevilgninger. Det var svært få som fikk ekstra penger.

Når det ellers gjelder prestatjenesta, står vi foran rekrutteringsoppgaver. Det ser ut til at både tilgangen til studiet og antall søkere til stillingene som menighetsprest synker, og vi veit at gjennomsnittsladeren på de presta som er i arbeid, stiger. Vi må derfor sammen jobbe med rekruttering til prestatjenesta. En av målsettingene i Soria Moria 2 er å arbeide for å få flere prester og diakoner i menighetene.

(Arbeidslivspolitik)

På Presteforeningens generalforsamling i høst ble sammenfatninga av ei omfattende undersøking av presters arbeidsmiljø lagt fram. Den viste at prester trives med jobben sin. Men det er en god del å utvikle på arbeidsgiversida, kanskje særlig når det gjelder introduksjonsprogram for nye og nytilsatte, livsfasepolitikk og ledelse. Jeg er kjent med at de

to arbeidsgiverlinjene ofte får skylda der ledelsen ikke fungerer godt. Det spørsmålet er noe vi må komme tilbake til med tanke på tida etter 2014. Men når det gjelder arbeidsmiljøet her og nå, vil jeg – som fungerende arbeidsstatsråd – understreke hvor viktig det er å satse på et positivt arbeidsmiljø med en støttende og tydelig ledelse i begge linjer. For yngre generasjoner er læring en sosial prosess. De har forventninger om teamarbeid og en leder som støtter og veileder. Det er viktig at arbeidslivet lærer seg dette, kirka også.

(Om IKT)

Dere jobber med å forberede og utrede grunnlaget for en felles IKT-strategi for Den norske kirke. Som fornyingsstatsråd, med ansvar for den statlige IKT-politikken og fornying av offentlig sektor, er jeg opptatt av at dette arbeidet kan videreføres og videreutvikles i kirkelig sektor. Utviklingen av en felles IKT-strategi vil være av betydning i forhold til det reform- og utviklingsarbeidet som kirken nå står overfor, enten det handler om å videreutvikle det kirkelige demokratiet eller det er å legge til rette for en mer enhetlig og effektiv forvaltning mellom av de ulike nivåene i kirka.

(To ting: sykefravær og offentlig økonomi)

Fordi kirka er en del av det store fellesskapet, vil jeg også her si noe om to saker som ligg meg på hjertet, og som ikke gjelder kirka spesielt, men hele samfunnet.

Det ene er sykefraværet. Målet i IA-avtalen fra 2001 var å redusere det med 20 prosent i løpet av avtaleperioden. Etter en betydelig reduksjon i fraværet fra 2004, har det økt etter 2007. Vi er nå på nivå med der vi starta. I årets budsjett utgjør denne økinga om lag 4,2 milliarder kroner, 32 mrd. til sammen. Dette er alvorlig. Det spiser av det økonomiske handlingsrommet vårt. – og er verken bra for den sjukemeldte eller for arbeidsgiver.

Den andre saka er den økonomiske situasjonen i tida som ligger foran oss. Vi har en velferdsstat der det offentlige har ei sentral rolle i å omfordele inntekter og sikre innbyggerne viktige goder og tjenester. Mens andre nordiske og europeiske land har måttet stramme inn, har ikke Norge stått under samme press på grunn av inntektene fra olja. Vi har tatt inn mye av oljepenga i økonomien. Vi kan ikke fortsette med det i like høy grad. Demografien gir nye utfordringer. Antall eldre over 67 år blir dobla de neste 20 åra. For å opprettholde velferdsstaten, må vi fornye og utvikle offentlig sektor. For meg som fornyingsstatsråd blir dette den aller største utfordringen.

(Pilegrimstradisjoner)

Til slutt vil jeg si noe om pilegrimssatsninga. Vi er opptatt av å styrke bånd mellom folk og kirke. Pilegrimstradisjoner er et område som bidrar til det. Men de er også ei kultursatsing og berører flere viktige interesser i vår land: Kultur og miljø, landbruk og handel og næring. I et samarbeid mellom Kirkerådet, Riksantikvaren og berørte departementer vil regjeringa utforme en strategi som vil bli behandla i løpet av vinteren. I 2010 starter vi opp med fem regionale pilegrimskontorer i Oslo, på Hamar, Gran, Sør-Fron og Dovre. Til dette er det satt av 5 mill kroner over kulturbudsjettet i 2010.

Målet for satsninga er rett og slett å få folk til å bruke pilegrimsveiene for det de er verdt, og glede seg over alle de positive ringvirkningene; for lokalsamfunna, for kirka, for reiselivet, miljøet og lokale tradisjoner.

Ti-tjue år fram i tid kan vi kanskje, som resultat av satsinga, se mange mennesker på vandring langs de gamle pilegrimsveiene våre. Her går barnefamilier og pensjonister. Her går mennesker alene. Her er vennegjenger på tur. Noen går i ukevis den lange veien til Nidaros. Andre seiler oppover langs vestlandskysten. Noen går få dager av gangen og kommer kanskje igjen år etter år for å gå nye etapper. I Spania var dette bare en drøm for 20 år sida. Nå vandrer 100.000 hvert år langs veiene mot Santiago de Compostela.

Hadde det ikke vært flott å se noe av det samme i Norge? Vi har plass nok til å ta imot vandrere. Vi må ha noen visjoner i kirka, og vi må våge å tro at vi kan få det til, enten det gjelder trosopplæring, demokratireform eller tilrettelegging for pilegrimer.

Jeg er fornyings- og kirkestatsråd. Fornyng er et positivt lada ord, og kirka vil være i en fornyingsfase i denne stortingsperioden. Folkekirka skal både bevares og fornyes slik at nye generasjoner kan ha et sted for tro og tilhørighet. Jeg håper og ønsker at vi skal få til et godt samarbeid mellom mitt departement og kirka om dette fornyingsarbeidet.

Takk for gode ord og forventinger. Vi kommer kanskje ikke alltid til å være helt enige, Regjeringens vedtak om å anke OVF-saken er et eksempel på det, men også den saken skal vi klare å håndtere på en god måte.

Godt Kirkemøte!